

LİSE 11 VE 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN ANNE – BABA TUTUMLARININ MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

BÖLÜM 1:

1.1.Giriş

İnsan yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, yiyeceğini, giyeceğini, evini, eşini, arkadaşlarını, vb. seçer. İnsanın yaptığı bu seçimler arasında ‘Meslek Seçimi’ en önemlisidir. Çünkü insan mesleğini seçerken bir bakıma gelecekteki yaşamını da belirlemektedir. Öyle ki meslek seçimi kararı, kişinin o alanda ileride iş bulup bulamayacağını, iş hayatında başarılı olup olmayacağını, işinden hoşlanıp hoşlanmayacağını, toplumda insan gücünün dağılımını etkiler. Hatta meslek seçimi, bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını belli bir biçime sokan etkilere de sahiptir. İnsan yaşamında böylesine çok yönlü etkileri olan uğraşı alanının seçimi günümüzde güçleşen bir olgu haline gelmiştir (Kuzgun 1982: 2). Çünkü çağımızda bir yandan teknoloji ve endüstri alanındaki değişme ve gelişmeler toplumda yeni iş gruplarının ve mesleklerin ortaya çıkmasına bunlar ise iş ve meslek yaşamında seçeneklerin artmasına, karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Öte yandan toplumdaki hızlı demokratikleşme süreci insanın seçme özgürlüğünün sınırlarını genişletmektedir. Ancak insanın seçme özgürlüğü seçeneklerin varlığı ve özellikleri ile sınırlı kalmaktadır.

Günümüzde insan geçmişe kıyasla daha fazla seçme özgürlüğüne sahipse de, meslek seçimi alanında seçeneklerin artması, karmaşıklaşması meslek seçimini daha da güçleştirmiştir.

Gelişmiş ülkeler meslek seçme sorununa her düzeydeki eğitim kurumlarında reformlar yaparak yaklaşmışlardır. Ülkemizde de yıllardır meslek seçimi sorununa çözüm getirmek amacı ile çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Ancak çağdaş anlamda bir uygulamanın 1991-1992 öğretim yılında liselerde ‘Ders Geçme ve Kredi Modeli’ uygulamasıyla başlatıldığı söylenebilir. Bu modelde ders programları, öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve bireysel farklılıklarına, yönelecekleri alanın özelliklerine göre ortak ve seçmeli dersler olarak yeniden düzenlenmiştir.

Ders Geçme ve Kredi Modeli uygulamasında öğrenciler lise 1. sınıftan itibaren ilgi, istek ve yeteneklerine uygun olarak ileride yönelecekleri meslek alanıyla ilgili dersleri dolayısıyla mesleklerini seçmek zorundadırlar. Böylece artık ülkemizde eğitimde öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların önemi dikkate alınmış ve lise 1. sınıf, öğrencilerin gelecekte seçeceği meslek alanına karar verdiği bir dönem olmuştur. Ancak, bu modelin liselerden uygulanmaya başladığı andan itibaren öğrencilerin ileride yönelecekleri meslekle ilgili alanı seçimlik dersleri seçerken güçlüklerle karşılaştıkları ve çevreden yardım istedikleri sıklıkla görülen bir olgudur. Bunun için lise 1. sınıfta mesleki kararları verirken güçlük çeken bu öğrencilerin sağlıklı bir meslek seçimi yapabilmelerine yardımcı olacak mesleki rehberlik hizmetlerine ihtiyaçları vardır. Çünkü mesleki rehberlik yardım hizmetlerinin temel amacı ‘bireyin kendi gelişimine en çok fırsat hazırlayacak, gereksinimlerini en iyi biçimde doyurabilecek olan alanı seçebilmelerine yardımcı olmaktır’ (Kuzgun 1982: 2). Yine Kuzgun (1982:2), meslek seçimini şöyle tanımlamaktadır:

‘‘Meslek seçimi, bireyin kendine açık meslekleri, çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından istenir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir.’’

Bireyin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirebilmesi için meslek seçimine etki eden faktörleri göz önüne alması gerekir. Tan (1986: 109)’a göre meslek seçme işi çok yönlü kompleks bir gelişmeyi bireyin ailesi, ilişkide bulunan kimseler, kişinin hayran olduğu kişiler, öğrenim durumu, ilenin sosyo-ekonomik seviyesi gibi sosyolojik faktörler; bireyin psiko-sosyal ihtiyaçları, değer sistemi, ilgileri, benliği, genel ve özel yetenekleri ve kişilik özellikleri gibi psikolojik faktörler; bölgenin özellikleri ve iş imkanları; işin varlığı, arz talep durumu, bireyin yaşamına giren tesadüfler ve kişinin özel hazırlık ve yetişmesi gibi ekonomik ve bölgesel faktörler etkilemektedir. Kepçeoğlu (1994: 63-64)’na göre ise, meslek seçimini etkileyen faktörler çok ve değişik türleri kapsamaktadır. Meslek seçimi sürecinde kişilik özelliklerinin yanı sıra, bireyin geçirdiği yaşantılar, çevrenin özellik ve olanakları, çevre ile etkileşim vb. çok önemli görülmektedir.

Meslek seçiminin yapılması sürecinde en etkili ve belirleyici faktörlerden birisi bireyin mesleki olgunluk düzeyidir. Araştırmalarını mesleki olgunluk üzerinde yoğunlaştırmış ve bu konuda birçok araştırma yapmış olan Kuzgun (1997)’a göre, bireyin bulunmuş olduğu gelişim evresinde yaşı ile paralel olarak kendisinden beklenen mesleki yeterlilikleri yerine getirebilmesi onun mesleki olgunluk düzeyini göstermektedir. Örneğin, lise son sınıfa gelmiş bir öğrencinin sahip olduğu yeteneklerini, bilgi düzeyini, gereksinimlerini, isteklerini bilmesi ve bu faktörlere göre kendisine uygun bir mesleği tercih edebilmesi gerekmektedir. Eğer öğrenci bunu başarabilmiş ise kendinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine erişebilmiş demektir. Meslek seçimi için mesleki olgunluk kavramı bu sebeple çok önemlidir.

Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanarak ihtiyaç kuramını oluşturan Roe (1956)’ye göre; insanlar meslek seçimlerini yaparken ihtiyaçlarını dikkate alırlar. Hayatın ilk dönemleri olan ve birey açısından davranışların şekillendiği çocukluk çağında anne babaların tutum ve davranışları ile bireyin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve yöntemleri gelecekte meslek seçerken belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları ortaya çıkarmaktadır (Yeşilyaprak, 2006: 248).

Anne babaların yalnızca çocukluk döneminde aile ilişkilerinde sergiledikleri bu tutum ve davranışları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da öğrencilerin gelişim süreçlerini nasıl tamamlayacaklarını ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilir (Feldman, 2003: 499). Dolayısıyla öğrencinin anne babasının tutum ve davranışları gelişim evrelerini ne şekilde tamamlayacağını ve bunun sonucunda mesleki olgunluk düzeyinin de hangi seviyede olacağını etkilemektedir. Bu doğrultuda lise öğrencilerin anne baba tutumlarının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde bir etkisi olabileceği düşünülerek bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Meslek psikolojisinde, mesleki gelişim kuramcıları olarak bilinen Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)’ ya ve Super (1957)’e göre, meslek seçimi kararı hayatın belli bir döneminde bir anda verilen bir karar değildir. Bu karar çok yönlü gelişimsel bir süreçtir. Mesleki gelişim kuramcıları, diğer alanlardaki gelişim gibi meslek gelişimini de çeşitli evrelere ayırarak incelemiştir. Super (1963) her bir mesleki gelişim evresi için bireyin üstlenmesi gereken mesleki gelişim görevi belirlemiştir.

Bireyin mesleki gelişim evrelerinden başarıyla geçebilmesi her bir gelişim evresine ilişkin mesleki gelişim görevlerinin üstesinden gelebilme fırsatını elde edebilmesi ile mümkündür. Bireyin mesleki gelişim görevleriyle başa çıkma derecesi aynı zamanda onun mesleki olgunluğunun göstergesidir. Birey olgunlaştıkça davranışları da gelişir. Çünkü mesleki olgunluk, bireyin çocuklukta fantezi seçim yapma evresinden başlayarak, yaşlılıkta çalışma yaşamında emekli olma kararına kadar süren mesleki gelişim sürecinde ulaştığı yerdir (Super 1957: 185-187).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanarak ihtiyaç kuramını oluşturan Roe (1956)'ye göre; insanlar meslek seçimlerini yaparken ihtiyaçlarını dikkate alırlar. Hayatın ilk dönemleri olan ve birey açısından davranışların şekillendiği çocukluk çağında anne babaların tutum ve davranışları ile bireyin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve yöntemleri gelecekte meslek seçerken belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları ortaya çıkarmaktadır (Yeşilyaprak, 2006: 248).

Anne babaların yalnızca çocukluk döneminde aile ilişkilerinde sergiledikleri bu tutum ve davranışları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da öğrencilerin gelişim süreçlerini nasıl tamamlayacaklarını ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilir (Feldman, 2003: 499). Dolayısıyla öğrencinin anne babasının tutum ve davranışları gelişim evrelerini ne şekilde tamamlayacağını ve bunun sonucunda mesleki olgunluk düzeyinin de hangi seviyede olacağını etkilemektedir.

Bu doğrultuda lise öğrencilerin anne baba tutumlarının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde bir etkisi olabileceği düşünülerek bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

1.2. Problem

Sakarya ili Erenler, Geyve ve Pamukova ilçelerinde; Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Anadolu Liseleri, Mesleki Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören 11 ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Anlamlı Farklılık göstermekte midir?

1.3. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; lise 11 ve 12. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, mesleki olgunluk düzeylerini ve algılanan anne baba tutumlarının mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini belirlemek ve mesleki olgunluklarının hangi değişkenler ile ilişkili olduğunu saptamak yan amaçlar olarak belirlenmiştir.

Çocuğun ilk öğretmeni anne babasıdır. Ebeveynler sergiledikleri tutumlar ve yaptıkları değerlendirmeler çocukların mesleki olgunluğu üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarının, öğrencinin mesleki olgunluğu üzerine etkisi oldukça yüksektir. Buna rağmen yanlış meslek seçiminde sorumluluk çoğunlukla öğrenciye mal edilmektedir. Literatüre bakıldığında ebeveyn tutumunun lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine olan etkisini inceleyen Türkçe çok az kaynak bulunmaktadır. Literatürdeki bu açığı gidermek amacıyla bu çalışma, lise öğrencilerinin nasıl bir ebeveyn tutumu ile yetiştikleri ve bu tutumların onların mesleki olgunluk düzeylerini hangi doğrultuda etkilediğini incelemektedir.

Araştırma kapsamında kullanılması planlanan ölçeklerin lise öğrencilerinde uygulanmış olup elde edilen bulgular üzerinden de öneriler geliştirilmiştir.

1.4. Önem

Zamanın en önemli problemlerinden biri de teknolojinin hızla gelişmesi, çeşitli meslek dallarının ortaya çıkması ya da var olan meslek gruplarının içeriklerinin değişmesidir. Bu sebeple, bireyler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendilerine uygun meslek tercihi yapamamaktadır (Orhan, 2011).

Meslek, yaşamın bu kadar önemli bir noktasında ve hatta hayatın merkezindeyken, meslek seçimi bir o kadar önemlidir. Bireylerin doğru meslek seçimi yapabilmeleri için bazı tutum ve davranışları önceden kazanmış olmaları gerekmektedir. Yani bu seçimi sağlıklı yapabilmeleri için bireylerden beklenen mesleki olgunluk düzeylerini tamamlamış olmalıdırlar. Bireyden istenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşması onun meslek seçimine hazır olmasının ve sağlıklı bir mesleki seçim yapmasının ön koşullarından biridir. (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Hayatın ilk dönemleri olan ve birey açısından davranışların şekillendiği çocukluk çağında anne babaların tutum ve davranışları ile bireyin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve yöntemleri gelecekte meslek seçerken belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları ortaya çıkarmaktadır. Her anne baba çocuğunun en iyi okullarda eğitim görmesini ve en iyi mesleği seçmesini arzu eder. Bu amaçla çocuğu için gerekli araştırmaları yaparak öğrencinin en ideal mesleğe yönelmesi için gerekli telkinlerde bulunur.

Bu araştırma; lise öğrencilerinin meslek seçim sürecinde, mesleki olgunluk düzeyleri ile ebeveyn tutumlarının ilişkisi belirlenerek, konunun öğrenci ve aileler tarafından değerlendirilmesinin sağlanması, sunulması planlanan mesleki rehberlik çalışmalarına katkı sağlaması ve yön vermesi hedeflenmektedir.

1.5.Varsayımlar

Bu araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

- Örneklem evreni temsil etmektedir.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmış ve bu ölçekleri öğrencilerin samimiyetle cevapladıkları varsayılmıştır.
- Öğrencilerin soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Okullarda bulunan kız ve erkek öğrenci sayılarının eşit sayıda olmaması nedeniyle cinsiyete göre farklılıklar sağlıklı olarak yansıtılamamış olabilir.

2020 – 2021 Eğitim Öğretim yılı ile sınırlıdır.

Araştırma evreni; Sakarya ili, Erenler Rehberlik ve Araştırma Merkezi hizmet bölgesi olan Erenler, Geyve ve Pamukova ilçelerindeki Anadolu Liseleri, Mesleki Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinin 11 ve 12. Sınıf Öğrencileri ile sınırlıdır.

Araştırmanın uygulama alanının sadece Sakarya ili ile sınırlı olması ve elde edilecek veriler dâhilinde yapılan genellemelerin diğer illere uyarlanamaması bir başka sınırlılıktır.

Araştırmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından lise öğrencileri için geliştirilen Türkçe Mesleki Olgunluk Ölçeği (MMÖ) ile ölçülmüştür. Bu sebeple sahip olunan ölçümler bu ölçekle elde edilen puanlarla sınırlıdır.

Zaman, maliyet ve yaşanan COVID-19 pandemi koşulları nedeniyle araştırmada sadece anket tekniğinin tercih edilmesi ve bu anketleri yine pandemi koşulları dolayısıyla sadece online olarak cevaplayabilmek araştırmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır.

1.7. Tanımlar

Meslek: Meslek genel anlamı ile bir kişinin yaşamını sürdürmek için yaptığı, toplum tarafından konulan kurallarla yönlendirilen, alınan eğitimler sonucunda 11 edinilen bilgi ve beceriye dayalı faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2012:3).

Mesleki Olgunluk: Mesleki gelişim ve mesleki gelişim görevlerini tamamlamak, meslek olgunluğunun göstergesidir. Kişinin kendini niteliklerini tanıması, gerçekçi bir benlik geliştirmesi, çalışmaya açık ve farklı mesleklere karşı olumlu tutum geliştirmesi, doğru tercihler yapabilmesi bir kişinin mesleki olgunluğunu var olduğunun göstergesidir (Kuzgun, 2009).

Meslek Seçimi: Kişinin seçmek istediği yani girmek istediği meslekler içerisinde birine karar vermesi ve buna hazırlanmak için çaba sarf etmesidir. Kişinin kendisi için olumlu gördüğü mesleğe hazırlanmasıdır (Kuzgun, 2004:5).

Mesleki Gelişim Görevi/Görevleri: Hayatın belli bir aşamasında ortaya çıkan, iş faaliyetlerine katılma ve bu faaliyetler için hazırlık aşamasında sosyal bir gruba dahil olan bireyin göstermesi beklenen, düzenli bir dizi davranıştan oluşan görevleridir (Akbalık, 1974: 990).

Aile: Birbirleriyle kan, evlilik veya evlatlık bağı olan, aynı çatı altında yaşayan ve sosyal, ekonomik birim oluşturan bireyler grubu. Aile ilişkilerinin yapısı büyük ölçüde farklılık gösterse de, bilinen bütün toplumlarda şu veya bu türden bir aile sistemi vardır. Kent toplumlarında genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile biçiminde gözlenirken, diğer toplumlarda büyük anneler ve büyük babalar, amcalar, dayılar, gelinler, onların çocukları gibi daha geniş bir akrabalar silsilesini kapsayan geleneksel veya geniş aile şeklinde gözlenir.

Tutum: Kişilerin belli bir insana, gruba, nesneye veya olaya yönelik olumlu ya da olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine ya da davranmasına yol açan oldukça kalıcı yargısal bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Freedman, 1989).

BÖLÜM 2:

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden nicel araştırma modeline yer verilecektir. Araştırmanın yürütülmesinde nicel araştırma yöntemlerinden deneysel model kullanılacaktır. Deneysel yöntem kullanılarak lise 11 ve 12. sınıf grupları üzerinde yapılacak mesleki olgunluk ölçeği uygulamalarının, anne-baba tutumları ve okul türleri değişkenleri açısından etkilerinin farklılaşma boyutu incelenmeye çalışılacaktır. İstatistiksel teknikler yardımıyla gruplar arası karşılaştırmalar yapılarak sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni; Sakarya ili, Erenler Rehberlik ve Araştırma Merkezi hizmet bölgesi olan Erenler, Geyve ve Pamukova ilçelerindeki Anadolu Liseleri, Mesleki Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinin 11 ve 12. Sınıf Öğrencileridir.

Araştırma kapsamındaki örnekleme oluşturacak öğrenciler, tesadüfi olmayan örneklem türlerinden kolayda örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Bu çerçevede; Erenler ilçesinden Ali Dilmen Anadolu Lisesi, Şen Piliç Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Halit Evin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Halit Evin Erkek Anadolu İmam Hatip Lisesi; Pamukova ilçesinden Akhisar Anadolu Lisesi, Pamukova Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Pamukova Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Geyve ilçesinden Geyve Anadolu Lisesi, Geyve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Geyve İmam Hatip Lisesi olmak üzere, toplam 1018 11.sınıf ve 1042 12. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır.

Erenler ilçesinden;

Ali Dilmen Anadolu Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	156	28
Sayısal	80	109

Şen Piliç Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,

	11. sınıf	12. Sınıf
Laboratuvar Hizmetleri	22	30
Gıda Teknolojisi	41	49
Kimya Teknolojisi	19	30
Tesisat teknolojisi ve iklimlendirme	31	43
Ulaştırma Hizmetler	24	30

Halit Evin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	25	51
Sayısal	15	20
Sözel	14	14
Yabancı Dil		19

Halit Evin Erkek Anadolu İmam Hatip Lisesi;

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık		21
Sayısal	24	23
Sözel	28	13
Yabancı Dil		16

Pamukova ilçesinden

Akhisar Anadolu Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	62	67
Sayısal	50	56
Sözel	33	20
Yabancı Dil	17	22

Pamukova Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Çocuk Gelişimi	24	0
Elektrik-Elektronik Teknolojisi Alanı	29	33
Gıda Teknolojisi Alanı	29	27
Bilişim Teknolojileri Alanı	111	45

Pamukova Anadolu İmam Hatip Lisesi

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	21	67
Sayısal	12	56
Sözel	15	20
Yabancı Dil		22

Geyve ilçesinden

Geyve Anadolu Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	72	55
Sayısal	64	42
Sözel		19
Yabancı Dil	14	13

Geyve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Hemşire Yardımcılığı	15	14
Ebe Yardımcılığı	21	10
Sağlık Teknikerliği	20	21

Geyve İmam Hatip Lisesi,

	11. Sınıf	12. Sınıf
Eşit Ağırlık	11	18
Sayısal	11	10
Sözel	12	19
Yabancı Dil		

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1 Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)

Mesleki Olgunluk Ölçeği lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Ölçeğin maddeleri Kuzgun tarafından geliştirilmiş, diğer psikometrik çalışmaları ise Bacanlı tarafından yapılmıştır. Deneme için oluşturulan deneme formu likert tipi ve 54 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 25 tanesi istendik yönde (beklenen mesleki tutum ve davranışlarla ilgili), 29 tanesi ise istenmedik (beklenmeyen mesleki tutum ve davranışlarla ilgili) yöndedir. Bu ölçeğin deneme uygulaması 1992 yılında Ankara Keçiören Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin deneme formunu oluşturan 54 maddenin ayırt etme gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Bunun için deneme uygulaması yapılan 100 öğrencinin alt ve üst gruplarının puan ortalaması arasındaki farklar "t testi" ile kontrol edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda 11 madde beklenen 0.05 anlamlılık düzeyine ulaşamadığı için, 3 madde ise deneme uygulamasında karşılaşılan zorluklardan dolayı deneme formundan çıkarılmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017:6-7).

Deneme uygulamasından sonra ortaya çıkan 40 maddelik ölçekte, istendik yöndeki maddeler: 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35, ve 36. maddelerdir ve A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 şeklinde puanlanırken, geriye kalan maddeler istenmedik yönde maddelerdir ve tersten A=5, B=4, C=3, D=2, E=1 şeklinde puanlanmaktadır. Sonuçta her iki gruptan elde edilen ham puanlar toplanarak genel toplam ham puan elde edilmektedir (Kuzgun, Bacanlı, 2017:19).

Ölçeğin norm çalışması Ankara'nın çeşitli ilçelerindeki farklı sosyoekonomik düzeyden gelen öğrencilerin devam ettiği okullarda 1248 kız, 1256 erkek olmak üzere toplam 2504 öğrencinin bulunduğu norm grubu üzerinde yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken 50. yüzdeliğe karşılık gelen '143' ve 75. yüzdeliğe karşılık gelen '155' puanları kritik değer olarak alınmıştır. 143 ham puana ulaşan bir öğrencinin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaştığı

söylenbilir. Ancak kendisinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebildiğinden söz edebilmek için '155' puana ulaşması beklenmektedir. 143–155 puanları arasında bulunan öğrenciler mesleki olgunluğa sahip olsalar da geliştirme ihtiyacı içindeki öğrencilerdir. Ham puanı '155' puan ve üzeri puana ulaşanların mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğundan söz edilebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2017: 17-18).

MOÖ'nin güvenilirliği için tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Tutarlılık katsayısı için ölçülen Cronbach-Alpha katsayısı 0.89 bulunmuştur. Testin tekrarı yöntemiyle bulunan kararlılık düzeyi ise 0.82 bulunmuştur. Bulunan bu ölçümlerin ölçeğin ölçmeye çalıştığı bir takım bilişsel ve duyuşsal özellikleri (mesleki tutum ve davranışları) ölçmeye çalışan bir ölçek için yeterli olduğu söylenebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2017: 10).

2.3.2. Anne – Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Türkiye'de ana baba tutumlarını ölçen bir ölçek geliştirme üzerine ilk olarak Kuzgun (1972) tarafından başlanmıştır. Kuzgun'un demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak tanımladığı ana baba tutumlarını ölçmek amacıyla hazırladığı "Ana Baba Tutum Envanteri" ilk olarak 384 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama sonucu, hesaplanan ölçekler arası korelasyon katsayıları demokratik tutumu ölçen alt ölçeğin diğerlerinden bağımsız olduğunu, buna karşılık ilgisiz ve otoriter tutumları ölçen alt ölçekler arasında 0.63 gibi yüksek bir ilişki bulunduğunu; bu iki ölçeğin birbirinden bağımsız ölçme yapamadığını göstermiştir. İki kere uygulanan envanterin de korelasyon katsayıları düşük bulunmuştur. Sonuçta aracın yeterince güvenilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmacıların duyduğu gereksinim göz önüne alınarak Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından aracın yeniden "Ana Baba Tutumları Ölçeği" adı ile geliştirilmesine girişilmiştir. Yeni ölçek için yeni madde havuzu oluşturulmuş ve bazı maddeler olduğu gibi alınırken bazı yeni maddeler de eklenmiştir. Ayrıca istekçi, koruyucu ve reddedici ana baba tutumları ve bunları tanımlayan maddeler eklenmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 66).

Ana Baba Tutum Ölçeği'nin boyutlarının belirlenmesi için faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Uygulamada, maddelere verilecek yanıtlar 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekle derecelendirilmiştir. Ölçek Demokratik, otoriter, ilgisiz, koruyucu / istekçi, reddedici olmak üzere beş alt maddeden oluşmuştur. Geçerliğin saptanması için ölçek 1992 – 1993 öğretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonunda Faktör analizi sonuçlarında maddelerin faktör yükleri hesaplanarak "Demokratik Tutum Ölçeği", "Otoriter Tutum Ölçeği", "Koruyucu / istekçi Tutum Ölçeği" olmak üzere üç alt ölçek ortaya çıkmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 67 – 68).

Ana – baba tutumları ölçeği 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 numaralı maddeler demokratik tutumu, 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 numaralı maddeler koruyucu / istekçi tutumu, 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 numaralı maddeler otoriter tutumu ölçen maddeler olarak belirlenmiştir. Puan her alt ölçek için ayrı ayrı hesaplanır ve yüksek puan egemen olan tutumu yansıtır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 67 – 68).

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için, ilk olarak ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Daha sonra testin tekrarı yöntemi ile kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları tablo-4 te gösterilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 70 – 71).

Tablo 1. Ana Baba Tutumları Alt ölçeklere ilişkin Güvenilirlik Katsayıları

Alt Ölçekler	Demokratik	Koruyucu/İstekçi	Otoriter
İç Tutarlılık Katsayısı	0.89	0.82	0.78
Kararlılık Katsayısı	0.92	0.75	0.79

2.3.3. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırmada kullanılan anket formunun üçüncü ve son bölümde öğrencilerin; cinsiyetini, eğitim yaşantısına ilişkin özelliklerini (sınıf seviyesi, öğrenim gördüğü alan) ve anne ve babanın eğitim durumu ve mesleğini, sosyo-ekonomik düzeyini belirlemeye yönelik ifadeler yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Sakarya ili, Erenler Rehberlik ve Araştırma Merkezi hizmet bölgesi olan Erenler, Geyve ve Pamukova ilçelerindeki Anadolu Liseleri, Mesleki Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liselerinin 11 ve 12. sınıflarında eğitim gören öğrencilerin ana baba tutumlarının mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bu araştırmada, hedeflenen sonuçlara ulaşılması için ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden faydalanılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen sonuçlar SPSS uygulamasından faydalanılarak istatistiksel verilere dönüştürülecektir.